

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.155.2025

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 8822 Pani Posłanki Sylwii Bielawskiej w sprawie zasad przyznawania oraz naliczania rent i emerytur dla osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Funkcjonujący obecnie system ubezpieczeń społecznych przebudowano reformą, która od 1999 roku wprowadziła ewidencjonowanie składek na ubezpieczenia społeczne. Od tego czasu składki ewidencjonuje się, w ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jako wpływy do czterech funduszy wyodrębnionych zgodnie z rodzajami ryzyka, które obejmują ubezpieczenia społeczne. Są to fundusze emerytalny, rentowy, chorobowy i wypadkowy, odpowiadające wskazanym ryzykom ubezpieczeniowym. W odniesieniu do składki emerytalnej nowy system w 1999 r. wprowadził:

- wyodrębnienie składki emerytalnej,
- podział składki na składkę pracodawcy i pracownika,
- podział składki pracownika na część kierowaną do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i część kierowaną do otwartego funduszu emerytalnego.

Należy bowiem podkreślić, że generalnie we wszystkich przepisach obowiązujących przed 1990 r. i do 31 grudnia 1998 r. podstawę wymiaru składek za pracowników stanowił określony procent funduszu płac u danego pracodawcy (z tzw. osobowego i nieosobowego funduszu płac) według obowiązującej w danym okresie oficjalnej klasyfikacji składników tego funduszu dokonywanej kolejnymi uchwałami Rady Ministrów. Przed 1999 r. imienne zgłoszenia ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych stanowiły wyjątek od reguły zgłoszeń zbiorczych (beziemiennych). Pracodawca potwierdzał zatrudnionym fakt ubezpieczenia poprzez stosowne wpisy w legitymacjach ubezpieczeniowych, a także potwierdzał wysokość wynagrodzeń stanowiących podstawę wymiaru składek, a później podstawę wymiaru świadczeń z ZUS. Jednocześnie do końca 1998 r. składki na ubezpieczenia społeczne osób zatrudnionych finansowali z własnych środków i w całości pracodawcy, dla których stanowiły one podatkowy koszt działalności i podlegały odliczeniu od zobowiązań podatkowych.

W starym systemie emerytalnym Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) nie prowadził indywidualnych kont ubezpieczonego. Nie były też do ZUS odprowadzane indywidualne składki, które by na koncie ewidencjonowano. Z pierwszego pytania Pani Posłanki wynika, że zostało ono oparte na założeniu możliwości ustalenia w starym systemie emerytalnym emerytury w oparciu o stan konta emerytalnego i zewidencjonowanych na nim składek. Nieistnienie takiego konta przesądza o niemożliwości realizacji zgłoszonego postulatu.

Należy również wyjaśnić, że reforma emerytalna 1999 r. – w związku z uwarunkowaniami reformy systemu ubezpieczeń społecznych – z konieczności zróżnicowała zasady przyznawania i sposobów obliczania emerytury uzależniające je od daty urodzenia

ubezpieczonych (przed 1949 r. i po 1948 r.). Nowy system emerytalny stworzony został dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a dla osób urodzonych przed 1949 r. utrzymano tzw. stare zasady ustalania wysokości emerytury.

Nowy sposób obliczania emerytury wprowadzono zatem w zgodzie z zasadą poszanowania praw nabytych przez osoby, które w 1999 r. osiągnęły wiek 50 lat i zbliżyły się do wieku emerytalnego. Dla osób urodzonych przed 1949 r. utrzymano tzw. stare zasady ustalania wysokości emerytury, określone przepisami art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631, z późn. zm.) zwanej dalej ustawą emerytalną. Na wysokość ustalonej w ten sposób emerytury mają wpływ takie parametry jak: podstawa wymiaru składek w okresie 10 lub 20 lat, okresy składkowe, które uwzględnia się po 1,3% podstawy wymiaru za każdy rok oraz okresy nieskładkowe, uwzględniane po 0,7% podstawy wymiaru za każdy rok, przy czym okresy nieskładkowe mogą stanowić nawet jedną trzecią łącznego okresu składkowego. W wymiarze emerytury uwzględniono zatem nie tylko okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, ale też okresy nieskładkowe. Stałym składnikiem emerytury jest ponadto tzw. część socjalna stanowiąca 24% kwoty bazowej, tj. przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ustawy emerytalnej, niezależnie od długości stażu ubezpieczeniowego i wysokości podstawy wymiaru składek przyjętych do obliczenia emerytury.

Ze względu na to, że wysokość emerytury w tzw. starym systemie emerytalnym zależy nie tylko od kwoty składek wpłaconych do systemu ubezpieczenia społecznego, ustawodawca utrzymał przepisy, zgodnie z którymi osoby urodzone przed 1949 r. mają prawo do emerytury po osiągnięciu wieku emerytalnego, jeżeli udowodniły wymagany staż ubezpieczeniowy, określony w art. 27 lub 28 ustawy emerytalnej. Do nabycia prawa do emerytury wystarczające jest udowodnienie 15 lat stażu ubezpieczeniowego w przypadku kobiet i 20 lat w przypadku mężczyzn. Staż ubezpieczeniowy jest pojmowany szeroko; obejmuje nie tylko okresy składkowe, tj. zatrudnienia i innej pracy (działalności), za które opłacono składki na ubezpieczenie społeczne, ale też tzw. okresy nieskładkowe (np. okresy nauki w szkole wyższej, okres pobierania wynagrodzenia lub zasiłku za czas niezdolności do pracy). Okresy nieskładkowe mogą stanowić aż jedną czwartą długości łącznego stażu ubezpieczeniowego uwzględnianego przy ustalaniu prawa do emerytury oraz obliczaniu jej wysokości.

Należy zaznaczyć, że zarówno w starym jak i w nowym systemie emerytalnym prawo do podwyższenia emerytury do minimalnej wysokości przysługuje jedynie tym osobom, które udowodniły co najmniej 20-letni (kobieta) lub 25-letni (mężczyzna) staż ubezpieczeniowy.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 stycznia 2000 r., sygn. K 18/99 (OTK ZU nr 1/2000, poz. 1), wyraził pogląd, że reforma systemu ubezpieczeń społecznych, wprowadzająca m.in. zróżnicowanie w sposobie ustalania prawa do emerytury i wymierzania jej wysokości w zależności od daty urodzenia ubezpieczonego, znajduje oparcie w wartościach i normach konstytucyjnych.

Świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego przysługują tylko tym osobom, które spełniają wszystkie ustawowe warunki nabycia do nich prawa. Niemniej, biorąc pod uwagę możliwość zaistnienia sytuacji o szczególnym charakterze, ustawą emerytalną uregulowano również kwestię przyznawania emerytur i rent w drodze wyjątku. Zgodnie z art. 83 tego aktu, Prezes ZUS może przyznać świadczenie w drodze wyjątku ubezpieczonym oraz pozostałym po nich członkom rodziny, którzy wskutek szczególnych okoliczności nie spełniają warunków

wymaganych w ustawie do uzyskania prawa do emerytury lub renty w trybie zwykłym, a nie mogą – ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek – podjąć zatrudnienia lub działalności objętej ubezpieczeniem i pozbawione są niezbędnych środków utrzymania. Emerytura lub renta w drodze wyjątku jest przyznawana co do zasady w kwocie emerytury minimalnej lub minimalnej renty. W odniesieniu więc do osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., które nie nabyły prawa do emerytury z powodu przebycia zbyt krótkich okresów ubezpieczenia, możliwość ubiegania się o emeryturę w drodze wyjątku może być drogą do uzyskania świadczenia w kwocie emerytury minimalnej.

Z przedstawionych powodów w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie są aktualnie prowadzone prace w zakresie wskazanym przez Panią Posłankę.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

dr hab. Sebastian Gajewski, prof. uczelni

Podsekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/